

Här ger inte grillfesterna ångest

Saklighet håller i längden

Land**Lantbruk**

Nr 46 11 november 2016

www.landlantbruk.se TS-upplaga: 100 600

Störst på lantbruksnyheter

**PENNGAR
I SJÖN?**

✓ Kostnader på 30 miljarder – nu ifrågasätts de hårda kraven på enskilda avlopp

Karl-Olof fixar sin rening själv Sid 4-6

FOTO: GÖRAN BERGLUND

Ökad lönsamhet för grisföretag

■ Allt pekar på att grisföretagen i år får den bästa lönsamheten på tio år. Det visar LRFs rapport Lantbrukets lönsamhet. Sid 11

Kritiserad skyddszon tas bort Sid 14**Tyska mässans hetaste nyheter**

TEKNIK & SÄKERHET Sid 19

” Det är tråkigt. Vi får titta på om det är rätt sorts pris. Petra Pilawa, projektledare för Jämställdhetsakademien, om att LRFs jämställdhetspris ställs in på grund av för få nomineringar. Sid 8

Spargrisar – så sänkte gården sina foderkostnader Sid 16-17**Allt fler problem med skotrar**

■ Markskador efter vårdslös snöskoterkörning blir allt vanligare. Sid 13

FOTO: HAKUNA MAT

PENNGARNA & GÅRDEN

Satsar på nytt efter konkursen Sid 20-21

FOTO: ERLAND SEGERSTEDT

Jury provsmakar framtidens mat Sid 12

Land Skogsland
Över 3500 nyckelbiotoper skadade Sid 2-3

Ifrågasatt fosforjakt

”Insatsen är inte i proportion till nyttan”

I jakten på att bromsa övergödningen av Östersjön har enskilda avlopp kommit i fokus.

Kraven ökar och det är inte ovanligt med kostnader på 70 000–100 000 kronor per fastighet för att uppgradera.

Samtidigt ifrågasätts allt mer vilken miljönytta som åtgärderna gör.

Enligt den officiella statistiken står de för 15 procent av de fosforutsläpp som människor orsakar.

Att åtgärda samtliga landets enskilda avlopp till den standard som myndigheterna anser lämplig skulle kosta minst 30 miljarder kronor, förmodligen mer.

Vattenmyndigheten för norra Östersjön har kommit fram till att reningen av enskilda avlopp är den minst kostnadseffektiva av alla. Att rena ett kilo fosfor beräknas kosta i storleksordningen 10 000 kronor, att jämföra med 650 kronor för reningen i en fosfordamm.

– Det är så stora summor det handlar om att vi måste ställa oss frågan om detta verkligen är det bästa sättet att få pang för pengarna, säger Peter Wallenberg, vattenexpert på LRF.

Kommuner prioriterar olika

Av cirka 700 000 enskilda avlopp med WC tillkopplad räknar Havs- och vattenmyndigheten (Hav) med att ungefär 200 000 enbart består av slamavskiljare, i regel en trekammarbrunn, och saknar efterföljande rening.

– Kraven på mer långtgående rening kom redan 1969 men arbetet har prioriterats väldigt olika i olika kommuner, konstaterar Åsa Gunnarsson, utredare på Hav.

För 1,5 år sedan presenterade myndigheten en vägledning för hur tillsynen ute i kommunerna ska skötas. Det har också kommit tydliga politiska signaler om att visa resultat.

Men allt fler börjar ifrågasätta vitsen med att jaga fosfor hos enskilda fastighetsägare när smittskyddet är den egentliga anledningen till att tillstånd

krävs. Anna Werner, samhällspolitisk analytiker på Villaägarnas Riksförbund, går så långt som att kalla det en förljugen debatt.

– Insatsen är inte i proportion till den nytta den gör. Ser man på den totala mängd fosfor som når Östersjön så står svenska enskilda avlopp för mindre än 1 procent, säger Anna Werner.

Hon menar att fastighetsägarna är ett tacksamt byte när myndigheter vill visa handlingskraft. Det är en till stora delar oorganiserad grupp som är lätt att belasta med extra kostnader.

Anna Werner

Brist på fosfor

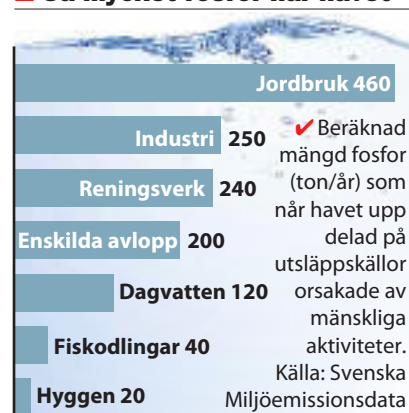
Inom vattenexpertisen finns vitt skilda uppfattningar i frågan. Sten-Åke Carlsson, limnolog som driver konsultföretaget Vattenresurs, påpekar att stora delar av Sverige faktiskt är undernärda vad beträffar fosfor.

– I Norrlands inland och även i Värmland och Dalarna ligger fosforhalterna på hälften av vad som vore naturligt och ingen kan egentligen förklara varför. Kanske har det att göra med vattenregleringen. Att i sådana områden plocka bort fosfor in ab-

Åsa Gunnarsson

■ Så mycket fosfor når havet

surdum är därför något man bör tänka över, säger Sten-Åke Carlsson.

Fosforbristen har även nått stora sjöar som Vänern och Vättern. Den får till följd att fiskbeståndet minskar som ett resultat av mindre mängd föda samtidigt som halterna av oönskade föroreningar i fisken, både organiska och metalliska, stiger.

– I de områden där det är problem med övergödning ska det självklart ställas höga krav på enskilda avlopp. Därför kan generella regelverk slå väldigt konstigt, säger Sten-Åke Carlsson.

Nya regler i höst

I september presenterade Hav ett förslag för regeringen om nya och mer enhetliga regler för de enskilda avloppen. I förslaget har myndigheten sänkt kravet på grundläggande rening av fosfor till 40 procent från tidigare 70 procent.

I känsliga områden där enskilda avlopp står för en stor del av belastningen är det generellt sett förbjudet att släppa ut något toalettavloppsvatten alls från nya anläggningar. Det är dock möjligt att medge undantag och sänka kravet till 90 procents rening.

– I det nationella underlaget för riskbedömning tas i första hand hänsyn till fosfor. Man tittar på hur mycket fosfor som jordarna runt omkring kan ta upp och man arbetar mer med hur långt avståndet till närmaste ytvatten är, förklarar Åsa Gunnarsson på Hav.

Svårt att överblicka

De hårdare kraven på enskilda avlopp har skapat en stor marknad av reningsprodukter som för den oinvigde kan vara svår att överblicka. Samtidigt får kommunens miljöinspektörer inte rekommendera någon reningsslag.

Det har också visat sig att reningsanläggningar inte alltid håller vad de lovar trots att de är certifierade.

– Det är inte säkert att det behöver vara fel på produkten. De kanske är installerade eller anlagda på fel sätt eller inte sköts som de ska, säger Åsa Gunnarsson.

Göran Berglund 0511-34 22 58
goran.berglund@landlantbruk.se

■ LRF: Använd våtmark för rening

LRF menar att hela fastigheter ska kunna fosforrenas med hjälp av till exempel våtmark eller dammar dit vatten från flera olika avlopp, dagvatten samt täckdikning leds.

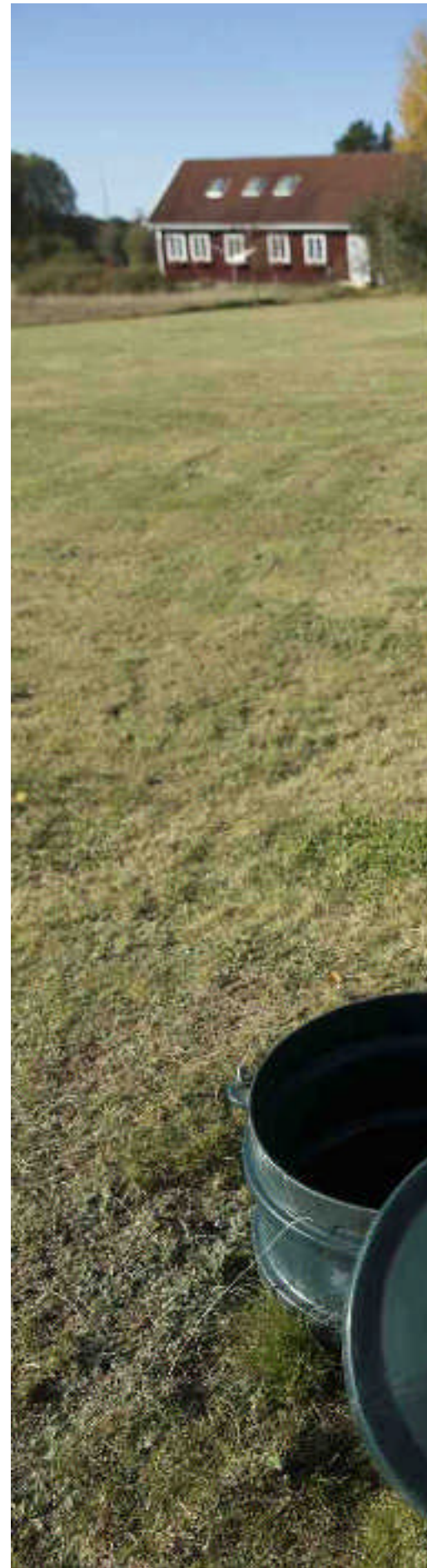
– Många av våra medlemmar har flera hus på sin fastighet och olika avlopp. Då

kan det vara bättre att titta på fastighetens belastning som helhet, säger Peter Wallenberg, vattenexpert på LRF.

Han menar att en sådan åtgärd kompletterad med hygienisering skulle vara mer kostnadseffektiv än att kräva rening i anslutning till det enskilda avloppet.

Åsa Gunnarsson, utredare på Havs- och vattenmyndigheten, är dock tveksam till förslaget.

– Jag tror att det blir svårt att visa hur man klarar reningsslaget om dräneringsvatten och orenat vatten från enskilda avlopp leds till samma damm, säger hon.

87 procent av befolkningen är ansluten till kommunalt avlopp.

956 230 fastigheter saknar anslutning till kommunalt avlopp.

691 853 av dessa fastigheter har WC påkopplad.

i enskilda avlopp

Mycket fosfor når aldrig havet

En stor del av den fosfor som går ut i marken från enskilda avlopp når aldrig havet, hävdar vattenkonsulten Peter Ridderstolpe. Ändå finns den med i statistiken som olika miljöåtgärder bygger på.

Till skillnad från alla andra så kallade punktkällor går vattnet från de flesta enskilda avlopp genom marken innan det når ytvatten. I många fall kan det röra sig om långa vandringar som tar mer än en mansålder och som stoppar allt fosforläckage.

Peter Ridderstolpe, som arbetat med vattenfrågor i 30 år och nu är senior-konsult på WRS i Uppsala, tycker det är märkligt att markretentionen inte över huvud taget beaktas när de enskilda avloppens påverkan på miljön ska mätas.

– Där rening saknas eller olägenhet förekommer är det självklart att anläggningar ska åtgärdas. Men att ställa höga krav på fosforrening där recipienter inte är känsliga för övergödningen eller där marken ger fullgott skydd är att kasta pengarna i sjön, menar han.

Studerar marken

Peter Ridderstolpe tar oss med till området runt Funboån öster om Uppsala där han för kommunens räkning har gjort en fallstudie i syfte att ta fram verktyg för att kunna bedöma hur mycket fosfor som stannar i marken.

Från en av fastigheterna vi besöker, som har trekammarbrunn med markinfiltration, är det nästan exakt 100 meter ned till ån. Kommunens ursprungliga hypotes var att den skulle klassas med hög skyddsnivå medan Peter Ridderstolpes studie visade att det var precis tvärtom.

Han beskriver hur leran ligger som en kappa ovanpå moränlagret dit vattnet från avloppet infiltreras.

FAKTA: Markbädd och infiltration

✓ I en infiltrationsanläggning renas vattnet genom att det rinner genom naturliga jordlager och sprids via marken till grundvattnet. I marken sker naturlig rening av vattnet genom biologiska, fysikaliska och kemiska processer. För att infiltration ska vara möjlig måste marken vara tillräckligt genomsläpplig och ha förmåga att transportera bort vattnet. För

Vattnet och den kvarvarande näringen går under leran och därmed också under ån. Trots det korta avståndet belastas alltså ytvattnet inte av någon fosfor alls från avloppen och detta är verkligheten på många håll i svensk jordbruksbygd.

– Infiltration med markbädd är en beprövad och robust teknik som är allra bäst med en pump som skickar in vattnet i bädden. Rätt lokaliserad ger den en högre reduktion av smittämnen, läkemedelsrester och hushållskemikalier än ett kommunalt reningsverk, säger Peter Ridderstolpe.

Välkomnar förslaget

I sina kontakter med Svenska Miljöemissionsdata, som sammanställer den officiella statistiken, har Peter föreslagit en koefficient för markretention som för skogsbygd skulle vara 0,8, för jordbruksbygd 0,6 och för kustområden 0,2. Den formeln skulle kraftigt reducera de enskilda avloppens bidrag till övergödningen.

Peter Ridderstolpe välkomnar att Hav i sitt förslag till ny föreskrift om regler för enskilda avlopp tar upp markretentionen och sänker grundkravet för fosforrening.

– Det är bra att myndigheterna börjar ta till sig vårt budskap. Det är ett grundläggande misstag att tro att vattnet från enskilda avlopp alltid måste hamna i närmaste vattenrecipient, menar Peter Ridderstolpe.

Det finns ingen som förnekar att markretentionen existerar men flera av de sakkunniga som Land Lantbruk har talat med påpekar hur svårt det är att beräkna den och att det saknas tillförlitlig forskning.

– Bara för att det är svårt kan man inte blunda för frågan, säger Peter Ridderstolpe.

Göran Berglund

FUNGERAR BRA. En trekammarbrunn med pump som skickar vattnet in i markbädden är en fullt tillräcklig rening för de allra flesta enskilda avlopp, menar Peter Ridderstolpe, seniorkonsult på WRS i Uppsala.

FOTO: JÖRGEN HILDEBRANDT

467 666

av fastigheter med enskilda avlopp är permanentboenden.

223 258

av fastigheter med enskilda avlopp är fritidsboenden.

Han fixade reningen själv
LÄS MER på nästa sida >